

5. maj 2026

Landzonetilladelse til etablering af sø ved Hørbylundvej 91, 9300 Sæby

Frederikshavn Kommune giver landzonetilladelse efter planlovens § 35, stk. 1, til etablering af en sø på ca. 992 m² på matr.nr. 6h, Den vestlige Del, Hørby, beliggende på Hørbylundvej 91, 9300 Sæby i Frederikshavn Kommune. Søens ca. placering og omfang er indtegnet på nedenstående kort.

Sagsnummer: GEO-2026-01210
Dokumentnummer: 8766278

Sagsbehandler:
Thomas Bjørn
E-mail:
TMBJ@frederikshavn.dk
Direkte telefon:
+45 9845 6216

Figur 1: Det blå skraverede areal angiver, hvor ejer har ansøgt om at etablere søen på matr.nr. 6h, Den vestlige Del, Hørby, beliggende Hørbylundvej 91, 9300 Sæby.

Tilladelsen er givet på baggrund af din ansøgning modtaget den 16. marts 2026.

Vilkår og anbefalinger

Tilladelsen til anlæg af søen gives på nedenstående vilkår. Vilkårene **skal** følges mens de efterfølgende anbefalinger **bør** følges. Vilkårene og anbefalingerne skal sikre, at søen får en stor biologisk mangfoldighed.

Vilkår:

Vedr. anlæg og udformning af søen

- Søen anlægges i det skraverede område på Figur 1.
- Den opgravede jord må ikke placeres indenfor beskyttet natur.
- Søen må ikke etableres ved brug af membran.
- Der må ikke skabes direkte forbindelse til vandløb eller dræn og der skal holdes en afstand på mindst 10 meter.
- Der må ikke køres i beskyttet natur under arbejdet.
- Der må ikke udplantes vand- eller sumpplanter. De kommer ad naturlig vej.
- Frederikshavn Kommune skal kontaktes, hvis du støder på affald under anlæggelsen.
- Gravearbejdet skal stoppe, hvis du støder på affald under anlæggelsen.
- Museumslovens regler skal overholdes. Vendsyssel Historiske Museum skal kontaktes, hvis der f.eks. stødes på fortidsminder under gravningen. Se vedlagte uddrag af museumsloven.

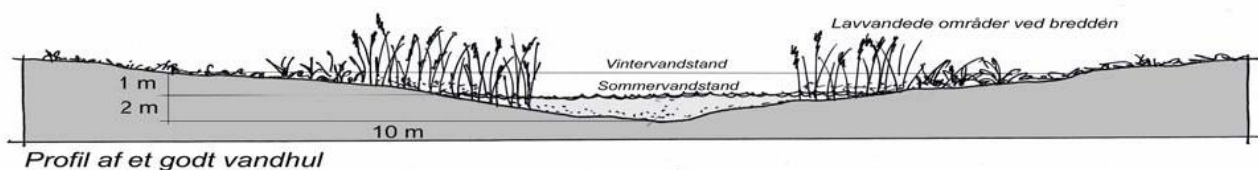
Anvendelse

- I små søer (under 1.000 m²) må der hverken udsættes eller fodres andefugle, fisk eller krebs.
- I større søer kan der i nogle tilfælde tillades udsætning af andefugle. Jagtloven indeholder retningslinjer for udsætning.
- I større søer kan udsætning af fisk i nogle tilfælde tillades. Det gælder dog ikke for regnbueørred, græskarper, guldfisk og andre ikke danske arter. Fiskene må ikke fodres.
- Der må ikke opsættes redhuse, foderflåder eller lignende, ligesom søer kun må hegnes med eventuelt nødvendigt kreaturhegn.
- Søer må ikke anvendes til "put-and-take" fiskeri, det vil sige udsætning af fisk og salg af fiskekort.

Anbefalinger:

Vedr. anlæg

- I søer over 1.000 m² bør der heller ikke udsættes eller fodres ænder af hensyn til søens naturkvalitet. Udsætning og fodring af ænder bidrager til ophobning af næringsstoffer i vandet, der kan forringe levevilkårene for det øvrige dyre- og planteliv.
- Søen bør udformes så den tilpasses terrænet. Den skal anlægges med så jævnt skrånende bredder som muligt, hældningen bør som hovedregel ikke være større end 1:5. Der bør desuden være lavvandede områder langs bredden. Se tegningen herunder.

- Det opgravede materiale udjævnes i nærmere udpegede områder i et tyndt lag på 10-30 cm og altid mindst 5 meter fra søens bred og 2 m fra vandløbets bred.
- Der bør kun anlægges øer, hvis vandarealet i søen udgør mindst 2.500 m². De må endvidere ikke anlægges højere end 10 cm over normal vandstand.

Vedr. beplantning

- Eventuel nyplantning omkring søer bør kun finde sted på nord- og vestsiden og mindst 15 meter fra bredden af søen af hensyn til sollyset.
- Der bør kun plantes træer og buske som findes naturligt i området.
- Eventuelle øer (se ovenfor) bør ikke tilplantes med træer.
- Bredden af søen bør ikke tilsås med andet end almindelige græsfrø.
- Der bør anlægges en udyrket bræmme omkring søen for at beskytte søen mod gødskning og sprøjtning. Bræmmen bør være af samme størrelse som vinteroversvømmelsen.

Kommunen gør opmærksom på, at vandstandsforhold i søen er ejers eget ansvar.

Frederikshavn Kommune skal underrettes når arbejdet er udført. Sagen afsluttes som oftest først, når der er foretaget en besigtigelse af søen og placeringen af søen er bekræftet.

Baggrund for sagen

Ejer ønsker at anlægge en sø ved indkørsel til ejendommen, da arealet har en naturlig fordybning. Ejer ønsker at etablere søen efter anbefalinger for at fremme en god økologisk tilstand.

Arealet er beliggende udenfor beskyttet natur og kræver derfor ikke dispensation fra naturbeskyttelsesloven. Arealet har tidligere været dyrket, men ejer informerer, at arealet ikke ligger hensigtsmæssigt godt for dyrkning og derfor ønskes taget ud af drift. Ejer informerede ved telefonsamtale den 29. april 2026, at planen med den opgravede jord er at sprede det indenfor matriklen, eventuelt i lavninger på markarealet.

Arealet er beliggende i et område klassificeret som "Områder til flersidig anvendelse", "Særligt værdifulde landskaber" og "Økologiske forbindelser" i kommuneplanens retningslinjer. Kommunen vurderer, at projektet bidrager positivt til områdets naturværdi og vil bidrage positivt til en højere biodiversitet i området.

Retsgrundlag for afgørelsen

Naturbeskyttelsesloven

Arealet er ikke beliggende i beskyttet natur og kræver derfor ikke dispensation fra denne.

Habitatområder og bilag IV-arter

Kommunen kan ikke give dispensation til det ansøgte, hvis det er til ugunst for de arter og naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget for et Natura 2000-område. Kommunen kan heller ikke dispensere, hvis projektet kan beskadige eller ødelægge yngle- og

rasteområder samt levesteder for dyre- og plantearter omfattet af EF-habitatdirektivets bilag IV.

Det nærmeste Natura 2000-område er habitatområde nr. 216 "Bangsbo Ådal og omliggende overdrevsområder", som ligger ca. 4,7 km nordøst for området. Indenfor Natura 2000-området er der kortlagt naturtyperne kransnålalge-sø, næringsrig sø, vandløb, tør hede, enekrat, kalkoverdrev*, surt overdrev*, tidvis våd eng, urtebræmme, kildevæld*, rigkær, bøg på mor, bøg på muld, ege-blandskov, stilkege-krat samt elle- og askeskov*. Arterne bæklampret og odder fremgår også på udpegningsgrundlaget. Det er kommunens vurdering, at projektet ikke vil være til ugunst for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området. Dette begrundes med projektets begrænsede omfang, afstand til Natura 2000-området samt at etableringen af søen vil forbedre naturværdier i området.

Bilag IV-arter

En række dyr og planter omfattet af habitatdirektivets bilag IV kan have levested, fødesøgningsområde eller sporadisk opholdssted i området. Potentiel forekomst i området af de nævnte bilag IV-arter vurderes knyttet til områdets beskyttede naturarealer, småskove, vandløb og udyrkede arealer i øvrigt.

Frederikshavn Kommune har benytter Arter, Naturbasen, faglig rapport nr. 520 (2023)¹ og 603 (2024)² fra DCE i vurderingen af tilstedeværelsen af bilag IV-arter på eller i området omkring projektområdet. De marine bilag IV-arter er undladt, da det vurderes, at de ikke påvirkes af projektet.

Der er ikke registreret bilag IV-arter på matr.nr. 6h, Den vestlige Del, Hørby, hvor der er søgt om at grave i jorden.

Ifølge faglig rapport nr. 520 og nr. 603 om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV er følgende arter i nærområdet: Markfirben, løgfrø, spidssnudet frø, odder, damflagermus, vandflagermus, trolldflagermus, dværgflagermus, brunflagermus, sydflagermus, skimmelflagermus og brun langøre.

Ifølge Arter og Naturbasen er følgende bilag IV-arter registeret indenfor en 10 kilometer radius fra området, hvor der søges om at anlægge søen: Markfirben, løgfrø, spidssnudet frø, strandtudse, odder, vandflagermus, sydflagermus og gul stenbræk.

Det er kommunens vurdering, at projektet vil have en neutral til positiv effekt på de nævnte arter. Det eksisterende areal har ikke karakter af habitat eller fødesøgningsområde for de nævnte arter, men en sø vil potentielt blive habitat eller fødesøgningsområde for flere af de nævnte arter.

¹ Opdatering af: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV. (2023). DCE, rapport nr. 520

² Opdatering af: Håndbog om dyrearter på habitatdirektivets bilag IV, Del 2 – Odder og flagermus. (2024). DCE, rapport nr. 603

Fredninger

Projektet ligger udenfor fredninger i området.

Begrundelse for afgørelsen

På baggrund af ovenstående er det Frederikshavn Kommunes vurdering, at der kan gives tilladelse til at etablere en sø på matr.nr. 6h, Den vestlige Del, Hørby, beliggende på ejendommen Hørbylundvej 91, 9300 Sæby.

Offentliggørelse og klagemuligheder

I henhold til planloven offentliggøres afgørelsen på kommunens hjemmeside www.frederikshavn.dk.

Afgørelser efter planlovens bestemmelser kan påklages til Planklagenævnet inden 4 uger fra offentliggørelsen. Se vedlagte klagevejledning.

Når klagefristen er udløbet, og der ikke er indkommet klager, kan tilladelsen udnyttes. Hvis der indgives klage, vil kommunen snarest underrette dig herom.

Uddrag fra planloven

§ 62. Søgsmål til prøvelse af afgørelser om forhold, der er omfattet af denne lov, skal være anlagt inden 6 måneder efter, at afgørelsen er meddelt. For afgørelser, hvorom der er udfærdiget offentlig bekendtgørelse, regnes søgsmålsfristen fra bekendtgørelsen.

Stk. 2. Søgsmål til prøvelse af afgørelser, der er truffet af en forening efter bemyndigelse fra kommunalbestyrelsen, jf. § 21, stk. 1, kan ikke anlægges, før klageadgangen til kommunalbestyrelsen, jf. § 58 a er udnyttet.

Oplysninger i øvrigt

Området hvor søen ønskes etableret er beliggende i landzone, hvor ændret anvendelse af et areal kræver landzonetilladelse iht. planlovens § 35, stk. 1.

Betingelserne i dispensationen er bindende for ejere og indehavere af andre rettigheder over ejendommen. Det er ansøgerens pligt at oplyse eventuelle andre, der skal udføre arbejdet, om dispensationens indhold.

Landzonetilladelsen bortfalder, hvis den ikke er udnyttet inden 5 år fra den dato, hvor den er offentliggjort.

Søer over 100 m² bliver omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, når der har indfundet sig et naturligt plante- og dyreliv. Der sker oftest indenfor 1- 2 år. Derfor vil fremtidige ændringer af søens tilstand sandsynligvis kræve en dispensation fra naturbeskyttelseslovens § 3.

Vær opmærksom på eventuelle nedgravede elkabler, kloakrør og lignende.

Der vedlægges en pjece om anlæg og pleje af søer.

Forud for tilladelsen har ansøgningen været i 14 dages nabohøring. Kommunen modtog ingen bemærkninger til etablering af søen.

Orientering fra museerne

Der kan i området være fund af betydning for den arkæologiske kulturarv. Forud for iværksættelse af jordarbejdet skal Museumslovens §§ 25-27 iagttages. Disse bestemmelser vedrører arkæologiske forundersøgelser, udgravninger og anmeldelse af fortidsminder. Loven giver bygherren mulighed for at få en udtalelse om sandsynligheden for fund af arkæologisk betydning samt information om de finansieringsmæssige forhold. Yderligere oplysninger kan findes på Slots- og Kulturstyrelsens Internet-adresse:

<http://slks.dk/> Og "Museumsloven" på dette link:

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=162504>

Findes der under jordarbejdet spor af fortidsminder, fx knogler fra mennesker og dyr, flint- eller metalredskaber, lerkarskår, stenanlæg, koncentrationer af trækul og ildpåvirkede sten m.m., skal arbejdet standses, i det omfang det berører fortidsmindet. Fundet skal straks anmeldes til Vendsyssel Historiske Museum, som er et statsanerkendt, kulturhistorisk museum (se adressen sidst i brevet). Eventuelle spørgsmål herom kan rettes til Vendsyssel Historiske Museum <http://vhm.dk/>.

Bilag

Klagevejledning efter planloven

Uddrag af museumsloven

Vejledning i anlæg og pleje af søer

Kopi til

Ejer af Hørbylundvej 91, 9300 Sæby

Slots- og kulturstyrelsen og fortidsmindekontoret, cfk@slks.dk

Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV), mail@sgav.dk

DN – Frederikshavn, dnfrederikshavn-sager@dn.dk

DOF – Hovedkontoret, natur@dof.dk

DOF – Nordjylland, frederikshavn@dof.dk

Har du spørgsmål eller vil besvare brevet

Brug svarmuligheden i e-Boks eller Virk.dk, hvis du har modtaget brevet digitalt.

Har du ikke digital adgang, kan du:

1. skrive til Frederikshavn Kommune, Rådhus Allé 100, 9900 Frederikshavn
2. ringe til det direkte nummer eller til kommunens hovednummer
3. henvende dig i Borgerservice i Frederikshavn, Sæby eller Skagen
- dog ikke onsdag

Oplys *altid* sagsnummeret, som du kan se i højre kolonne.

Med venlig hilsen

Thomas Bjørn (TMBJ)

Biolog

Vejledning om klagemuligheder m.v. vedrørende afgørelser efter planlovens § 35, stk. 1

Reglerne fremgår af lovens kapitel 14 (§§ 58-62)

Kommunens afgørelse kan påklages til Planklagenævnet af

- Miljøministeren
- Enhver med retlig interesse i sagens udfald, herunder en nationalparkfond oprettet efter lov om nationalparker
- Landsdækkende foreninger og organisationer, der som hovedformål har beskyttelsen af natur og miljø eller varetagelsen af væsentlige brugerinteresser inden for arealanvendelsen på betingelse af:
 - at foreningen eller organisationen har vedtægter eller love, som dokumenterer dens formål, og
 - at foreningen eller organisationen repræsenterer mindst 100 medlemmer

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes klagefristen dog altid fra bekendtgørelsen. Hvis klagefristen udløber på en lørdag, søndag eller helligdag, forlænges fristen til den følgende hverdag. En tilladelse må ikke udnyttes, før klagefristen er udløbet.

Rettidig klage har opsættende virkning. Det betyder, at det der er tilladt eller påbudt i afgørelsen, ikke må udføres, før Planklagenævnets afgørelse foreligger. Planklagenævnet kan dog bestemme andet.

Du klager gennem Klageportalen, som du kan logge på via dette link: <https://kpo.naevneneshus.dk>. Du kan også logge på via borger.dk (som borger) eller via virk.dk (som virksomhed eller forening). Du logger på Klageportalen med MitID. Klagen sendes gennem klageportalen til den myndighed, der har truffet afgørelsen. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for myndigheden i Klageportalen. Når du klager skal du betale et gebyr på 900 kr. for privates og 1.800 kr. for organisationers og virksomheders vedkommende. Du betaler gebyret med betalingskort i Klageportalen. Gebyret betales tilbage til klageren, hvis denne får helt eller delvist medhold i klagen.

Planklagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om klageportalen, hvis der ikke er særlige grunde til det. Hvis du ønsker at blive fritaget for at bruge Klageportalen, skal du sende en begrundet anmodning til den myndighed, der har truffet afgørelse i sagen. Myndigheden videresender herefter anmodningen til Planklagenævnet, som træffer afgørelse om, hvorvidt din anmodning kan imødekommes.

Flere oplysninger om gebyrordning og klagebehandling kan findes på www.nmkn.dk.

Kommunen giver den, der har fået en tilladelse, underretning om en indgivet klage og om klagens opsættende virkning.

Civil retssag

Hvis afgørelsen ønskes indbragt for domstolene skal retssagen være anlagt inden 6 måneder fra den dag, afgørelsen er meddelt. Er afgørelsen offentligt bekendtgjort, regnes fristen dog altid fra bekendtgørelsen.

Uddrag fra Museumsloven (Lov nr. 358 af 08/04/2014):

§ 25. Bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres på landjorden, kan forud for igangsætning af arbejdet anmode vedkommende kulturhistoriske museum om en udtalelse.

Stk. 2. Når museet har modtaget en anmodning, skal det fremkomme med en udtalelse med stillingtagen til, hvorvidt det arbejde, som anmodningen vedrører, indebærer en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder. Såfremt museet vurderer, at en sådan risiko foreligger, skal sagen forelægges kulturministeren. Den nævnte udtalelse skal endvidere tilkendegive, hvorvidt det i givet fald vil være nødvendigt at gennemføre en arkæologisk undersøgelse m.v., jf. § 27, stk. 3-10.

Stk. 3. Museet fremsender sin udtalelse til bygherren eller den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres, senest 4 uger efter, at anmodningen er modtaget. Såfremt det på grund af jordarbejdets omfang er nødvendigt at gennemføre større forundersøgelser, jf. § 26, stk. 2, kan museets svarfrist forlænges til 6 uger.

§ 26. Det kulturhistoriske museum afholder udgiften til arkivalisk kontrol og en eventuel mindre forundersøgelse, der er nødvendig som grundlag for museets udtalelse, jf. § 25.

Stk. 2. Ved gennemførelse af en større forundersøgelse afholdes udgiften af den, for hvis regning et jordarbejde skal udføres. Arbejdet kan først iværksættes efter samtykke fra den pågældende. Kulturministeren kan i særlige tilfælde yde tilskud til en sådan forundersøgelse. Såfremt årsagen til forundersøgelsen er jordarbejde i forbindelse med erosion eller jordarbejde udført som led i dyrkning af almindelige landbrugsafgrøder eller som led i almindelig skovdrift, afholdes udgiften til forundersøgelsen af kulturministeren. For så vidt angår tilfælde, hvor driften forestås af en statslig eller kommunal myndighed, afholdes udgiften dog af vedkommende myndighed.

Stk. 3. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om de forundersøgelser, som museerne gennemfører efter stk. 1 og 2.

§ 27. Den arkæologiske kulturarv omfatter spor af menneskelig virksomhed, der er efterladt fra tidligere tider, dvs. strukturer, konstruktioner, bygningsgrupper, bopladser, grave og gravpladser, flytbare genstande og monumenter og den sammenhæng, hvori disse spor er anbragt.

Stk. 2. Findes der under jordarbejde spor af fortidsminder, skal arbejdet standses, i det omfang det berører fortidsmindet. Fortidsmindet skal straks anmeldes til kulturministeren eller det nærmeste statslige eller statsanerkendte kulturhistoriske museum. Fundne genstande, der ikke er danefæ, jf. § 30, stk. 1, skal efter anmodning fra kulturministeren eller det pågældende kulturhistoriske museum afleveres til vedkommende statslige eller statsanerkendte museum, således at det indgår i museets samling.

Stk. 3. Kulturministeren beslutter snarest, om arbejdet kan fortsætte, eller om det skal indstilles, indtil der er foretaget en arkæologisk undersøgelse, eller indtil spørgsmålet om erhvervelse efter stk. 8 er afgjort. Senest 1 år efter, at anmeldelsen er modtaget, kan arbejdet genoptages, medmindre kulturministeren har afgivet indstilling om erhvervelse af fortidsmindet efter stk. 8.

Stk. 4. Udgiften til den arkæologiske undersøgelse afholdes af den, for hvis regning jordarbejdet skal udføres.

Stk. 5. Udgiften afholdes dog af kulturministeren, såfremt

1) årsagen til undersøgelsen er erosion eller jordarbejde i forbindelse hermed eller jordarbejde udført som led i dyrkning af almindelige landbrugsafgrøder eller som led i almindelig skovdrift, medmindre driften forestås af en statslig eller kommunal myndighed, i hvilke tilfælde udgiften afholdes af vedkommende myndighed,

2) det kulturhistoriske museum i udtalelsen efter § 25 har oplyst, at jordarbejdet ikke vil indebære en risiko for ødelæggelse af væsentlige fortidsminder, eller

3) fortidsmindet fredes efter lov om naturbeskyttelse eller erhverves med henblik på bevaring på stedet efter stk. 8.

Stk. 6. Kulturministeren kan i særlige tilfælde yde tilskud til udgifter til arkæologiske undersøgelser, der gennemføres efter stk. 3, jf. stk. 4.

Stk. 7. Private grundejeres tab ved ikke at kunne fortsætte den hidtidige drift, mens undersøgelsen foretages, eller indtil spørgsmålet om erhvervelse efter stk. 8 er endeligt afgjort, erstattes af kulturministeren. Kan der ikke opnås enighed om erstatningen, fastsættes denne af den taksationskommission, der er nævnt i naturbeskyttelsesloven.

Stk. 8. Finder kulturministeren, at det pågældende fortidsminde bør bevares på stedet for eftertiden, kan kulturministeren erhverve fortidsmindet og eventuelt omkringliggende areal. Erhvervelsen kan ske ved ekspropriation efter reglerne i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom.

Stk. 9. Kulturministeren eller den, kulturministeren bemyndiger hertil, har til enhver tid uden retskendelse adgang til steder, hvor der foretages jordarbejder, og hvor der fremkommer fund eller under arbejder kan formodes at fremkomme fund som nævnt i stk. 1. Legitimation skal forevises på forlangende. Politiet yder nødvendig bistand til at udnytte adgangsretten.

Stk. 10. Kulturministeren kan fastsætte nærmere regler om den arkæologiske undersøgelsesvirksomhed efter stk. 3 og om gennemførelse af bestemmelserne i stk. 4-6.

A landscape photograph showing a wetland area. In the foreground, there is a field of tall, dry grasses. A narrow pond or stream flows through the middle ground. The background features rolling hills with green and yellow vegetation, a line of trees, and a wind turbine on the left side under a cloudy sky.

Vejledning
I anlæg og pleje af
Søer og vandhuller

Indhold

Side 2: Vejledning i anlæg og pleje af søer og vandhuller

Side 3: Vær opmærksom når du graver

Side 4: God vandkvalitet

Side 5: Den gode sø

Side 7: Forbindelse til omgivelserne

Side 8: Beplantning

Side 9: Pleje og vedligeholdelse

Side 10: Tilladelse

Alle tegninger er lavet af Jens Gregersen
Foto for- og bagside: Annie Overgaard Sørensen

Vejledning i anlæg og pleje af søer og vandhuller

Der findes mere end 10.000 søer større end 100 m² i det tidligere Nordjyllands Amt, og interessen for at grave nye er stadig stigende. Det er glædeligt, da mange, især små søer, tidligere er forsvundet.

Hvis en ny sø laves rigtigt, kan den blive et fint levested for planter og dyr og være til stor glæde for ejeren.

Men hvordan laves eller oprenses et vandhul så det bliver godt? Hvad skal der tages hensyn til, og skal der søges tilladelse?

Denne pjece giver råd og vejledning om, hvordan man skaber og vedligeholder den bedst mulige sø.

Vær opmærksom når du graver

Når man har valgt en placering, f.eks. en fugtig plet på marken, skal man planlægge selve etableringen.

Få hold på vandet

Når man graver, er det vigtigt at lægge mærke til, hvad jorden rummer. Vandstandsende lag, f.eks. lerlag, må ikke gennemgraves, så vandet forsvinder ud af søen.

Gamle drænrør kan ligge i flere dybder, og hvis de ikke fjernes, kan de tømme søen. Hvis drænvandet skal ledes forbi det sted, hvor søen skal ligge, må det ske i en lukket ledning.

Hvis man undtagelsesvis vil anlægge en sø på et sted, hvor den ikke kan holde vand, kan man stampe en 10-30 cm tyk lermembran i bunden af søen. Det er en dyr løsning, især hvis ler skal købes og transporteres. Plastik må ikke bruges, bl.a. forbi det er et fremmed stof i naturen.

Fortidsminder og affald

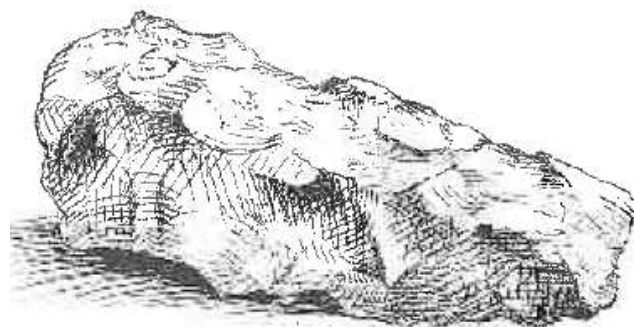
Fortidsminder som f.eks. knogler fra mennesker eller dyr, lerpotteskår, metalgenstande og flintredskaber kan dukke op, og man skal da kontakte Vendsyssel Historiske Museum.

Affald, f.eks. gamle dunke og husholdningsaffald, kan vise sig at være nedgravet. Det kan være sket i

forbindelse med en tidligere opfyldning af et vandhul. Hvis man finder affald, skal man kontakte kommunen, så det kan blive undersøgt. Sker det ikke, kan affaldet true både grundvandet og vandkvaliteten i søen.

Gem og anvend sten

Store marksten bør ikke fjernes. De kan med fordel placeres i og omkring vandhullet.

Placering af opgravet materiale

Ved anlæg af søer og vandhuller, skal jorden udjævnes eller fjernes, så landskabet ikke påvirkes uønsket.

Jorden må ikke placeres for tæt på bredden. Jordarbejdet frigiver næringsstoffer, som gavner brændenælder og tidsler. Desuden bør overgangen mellem vand og land være så blød og naturlig som muligt.

God vandkvalitet

For at opretholde en god vandkvalitet må følgende overholdes:

Få ænder

Søen må ikke anvendes til opdræt af andefugle. En sø på ca. 1000 m² kan naturligt bære et kuld ællinger.

Undgå fodring

Vandkvaliteten vil altid blive forringet ved fodring.

Fugle bør ikke fodres i eller omkring søen. Heller ikke fisk eller krebs bør fodres.

Udsætning af fisk

Vær varsom med udsætning af fisk. Mange arter ødelægger vandkvaliteten. Dels ved at rode i bunden, dels ved at spise bl.a. de smådyr, som filtrerer vandet.

De fleste fisk spiser haletudser, så frøerne efterhånden forsvinder.

Undgå drænvand

Hvis søens vand er grundvand, bør man undgå, at drænledninger eller grøfter fører overfladevand til søen. Det er næringsholdigt og vil give algevækst.

Hvis det ikke kan undgås, skal drænvandet ledes til søen i åbne grøfter.

På lavtliggende steder kan man få en god sø næsten uden gravning, ved blot at sætte dræn systemet ud af drift.

Aldrig i vandløb

Åer, bække, kanaler eller grøfter må aldrig inddrages i små søer, da det forringer både sø og vandløb. Søen må ikke have direkte afløb til et vandløb.

Er det nødvendigt at lede vand væk fra søen, bør det sive gennem et plantebevokset sumpet område, inden det når vandløbet.

Udtørring

Et vandhul må godt tørre ud en gang imellem. Bundslammet vil derved blive omsat hurtigt, og fisk og guldsmedelarver vil uddø. I paddehuller kan dette være en fordel, da fisk og guldsmedelarver er haletudsernes store fjende. Det vil gavne vandkvaliteten, når der igen kommer vand i vandhullet.

Den gode sø

Den gode sø har en god vandkvalitet og et rigt liv med smådyr, som bl.a. er føde for ænder.

Den gode sø anlægges, så der tages hensyn til anden natur og til landskabet.

Nye søer kan f.eks. graves i fugtige lavninger, i eller ved dyrkede marker.

Søer skal undgås i vandløb og kildevæld, heder, overdrev, strandenge samt i visse typer af moser og enge.

Hvis du følger de råd, der er nævnt neden for, vil du få en god sø, der vil tilføre naturen nye værdier:

Størrelse

Små vandhuller er langt de bedste for frøer, salamandre og mange smådyr. Fisk og ænder skal have mere plads, mindst 1000 m².

Form

Søens form skal følge terrænet. Bredden må gerne bugte sig, så der opstår små vige.

Dybden i større søer bør være mindst 1,5-2 m i den centrale del. Små vandhuller kan godt fungere med mindre end 1 meters dybde.

Bredden skal være jævnt skrånende, som hovedregel 1:5, hvis der graves i stabile materialer, der ikke flyder ud.

Ø i søen?

I søer mindre end 2500 m² bør der ikke anlægges øer. En ø optager plads, og vanddybden bliver for ringe.

I større søer kan en ø anlægges i den ene side, øen skal kun nå ganske få cm over vandfladen, og den skal have jævnt skrånende bred langs det meste af kanten.

Andehuse er unødvendige. Hvis man absolut vil lave et redeskjul, laves det bedst af nogle sten camoufleret med græstørv og kvas.

Et par store sten langs bredden af søen er glimrende siddepladser for ænder. Den vanddækkede del tiltrækker vandinsekter og haletudser, fordi sten bliver hurtigere opvarmet end vandet.

bunden med næbbet. De lavvandede områder bliver søens "spisekammer", da mange af smådyrene i en sø lever en stor del af deres liv her.

Den opgravede jord

Det opgravede materiale skal udjævnnes eller fjernes.

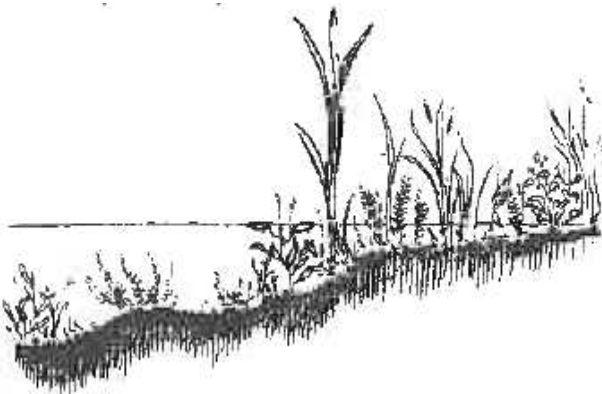
Hvis det ligger som en vold omkring søen, vil det forhindre naturlig oversvømmelse, og volden vil ofte vokse til med brændenælder og tidsler.

Det er vigtigt, at søen om foråret kan gå over sine bredder. En bevoksning af sump- og engplanter vil indfinde sig på de fugtige bredder og give en naturlig overgang til omgivelserne.

Fladvand

Søen afsluttes med ganske lavvandede partier på 1-3 meters bredde.

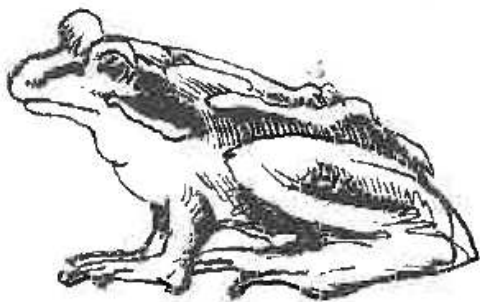

En and, der snadrer efter føde, kan så nå

Forbindelse til omgivelserne

Små søer kan ligge som oaser i landskabet. For at komme fra sø til sø, må nogle dyr have "fodgængerovergange", som forbinder søerne:

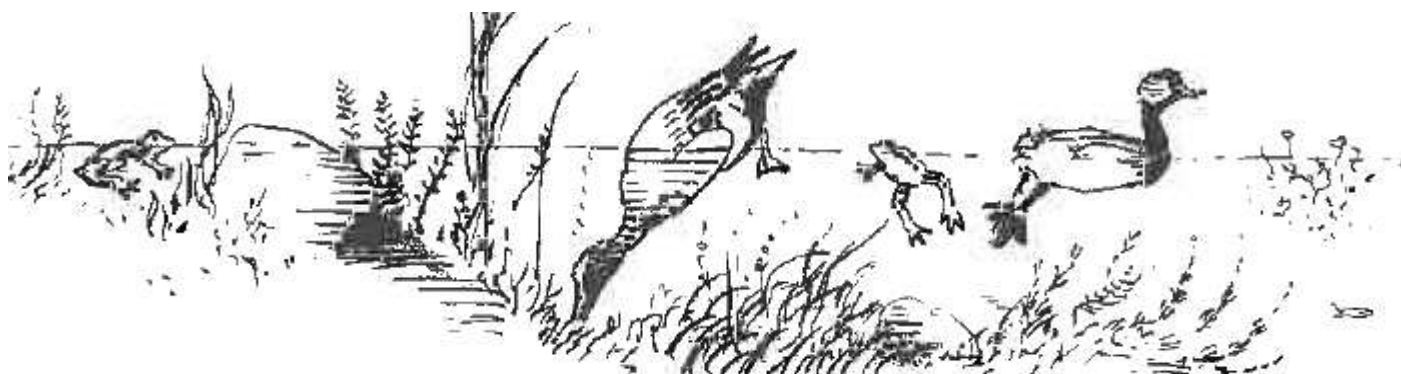
- En udyrket bræmme langs et nærliggende vandløb er et godt skjul.
- Et udyrket areal omkring søen kan udvides, så søen forbindes med anden natur.

- Et levende hegn bør føres helt frem til det udyrkede areal omkring søen.
- Søens vandspejl skal kunne ses af trækkende fugle fra luften. En stor ø med træer vil gøre søen vanskelig at se.

Søens nærmeste omgivelser kan også forbedres:

- Marksten kan lægges som et dige nær søen. Det giver skjulesteder og overvintringsmuligheder for bl.a. tudser og firben.
- En udyrket bræmme omkring søen skærmer mod sprøjtemidler og gødning. Bræmmen skal være mindst lige så stor som vinteroversvømmelsen rækker.
- Hvis man graver en sø til frøer og tudser, skal man sikre, at der er ferske enge, moser, løvskove eller lignende inden for få hundrede meters afstand uden mellemliggende veje.
- Hvis det ikke er tilfældet, vil det være lige så vigtigt at etablere et sommeropholdssted for frøerne, som at grave vandhullet.
- Undgå i det hele taget placeringer tæt på trafikerede veje, da både padder og fugleunger let bliver trafikdræbt.

Beplantning

Hvis søen udformes rigtigt, vil der i løbet af 1-2 år indfinde sig en naturlig plantevækst i søen og på bredderne.

Hvis man alligevel vil plante, er her et par gode råd:

Træer i god afstand

Træer plantes kun langs nord- og nordvestsiden. Syd- og sydøstsiden friholdes i en afstand af 2 gange træets maksimale højde, så skygge over søen undgås.

For meget skygge giver en kold og livløs sø.

Det er bedre at plante buske end træer. Beplantningen skal holdes 510m fra bredden afhængigt af, hvor vådt der er.

Naturlige arter

Der bør kun plantes arter, som forekommer naturligt på egnen. De naturligt forekommende træer og buske er tilpasset det lokale klima, og vil derfor klare sig bedst i det lange løb.

Der er knyttet langt flere forskellige insekter til de træer, der har været en del af den danske natur i årtusinder, end der er til de indførte plantearter.

Eksempler på naturligt forekommende danske træer er Rød-El, Birk, Bøg, Almindelig Eg, Almindelig Røn og Ask.

Eksempler på naturligt forekommende buske er:

Hunderose og Blågrøn Rose på lerede jorde og frodige sandjorde. Slåen, Hyld, Hæg og Kvalkved på middelfugtige eller tørre lerjorde og god sandjord.

Havtorn på kalkholdig sandjord, også ved kraftig vindpåvirkning.

Hvidtjørn på næsten alle jordtyper.

Mirabel på sandede, ikke våde jorde.

Tørst på sure, fugtige jorde.

Arter af pil vil ofte hurtigt indvandre af sig selv. Pil breder sig meget hurtigt, og man skal være varsom med at plante den.

Eksempler på arter, der ikke forekommer naturligt, og som bør undgås, er:

Arter af gran og fyr, der ofte ikke trives i et fugtigt miljø. Hybenrose kan brede sig meget og fortrænge andre planter. Japansk Pileurt, Glansbladet Hæg, Rhododendron, Bambus og Snebær bør også undgås.

Pleje og vedligeholdelse

Når søen er nyetableret, må man væbne sig med tålmodighed. Planter og dyr behøver tid til at indvandre.

Men for mange arter går det faktisk ret hurtigt. De første æglæggende guldsmede og andre vandinsekter indfinder sig umiddelbart efter søens etablering. Senere ses spor af drikkende dyr. Vandplanter og frøer indfinder sig i løbet af de første 3 år.

Alger

Der vil næsten altid komme mange alger i en ny sø. Det skyldes især frigørelse af næringsstoffer ved jordarbejdet. Der er ikke meget at gøre ved det, udover at vente. Efter 2-3 år aftager algemængden naturligt. Er der stadigvæk algemåtter, skyldes det sandsynligvis, at der tilføres for meget næring.

Tilgroning

De fleste vandhuller gror med tiden til. Det er ganske naturligt. Tempoet er dog højere i dag end tidligere dels pga. øgede mængder kvælstof fra omgivelserne og regnvandet, dels fordi vandhullerne ikke benyttes til kreaturvanding i det omfang, de gjorde tidligere.

Tilgroningen sker ofte med tagrør, dunhammer eller pilebuske. Det er nemmest, at fjerne de første unge skud som ses ved søen. En anden metode er, at lade kreaturer trampe rundt på søbredden i sensommeren, hvilket ødelægger mange jordstængler.

Store pilebuske er svære at slippe af med. Den sikreste måde er at rykke dem op med rod. Skærer man dem kun ned, skal det gøres hvert år.

Ved oprensninger af tilgroede damme er det vigtigt at gå grundigt til værks. Alle rodstængler af dunhammer bør fjernes. Alle pilebuske rykkes eller graves op. Alt bundslam skal op, da det kan indeholde store mængder næringsstoffer.

Fisk

Fisk kan bringe småsøer ud af balance. Ofte vil fiskene dog uddø i varme somre pga. iltmangel, eller i vintre med snedækket is eller bundfrysning. Fisk, især karusser og guldfisk er meget svære at slippe af med, og det er derfor vigtigt at forhindre dem i at komme til vandhullet.

Udtørring er den bedste måde at udrydde fisk på.

Tilladelse

Det kræver næsten altid en tilladelse at anlægge en sø.

Anlæg af en sø er et stort indgreb i landskabet. Ikke kun selve "hullet" påvirkes, men også der hvor gravemaskinen kører, og der hvor jorden placeres.

Tilladelsen skal sikre, at forskellige interesser vurderes og tilgodeses i videst muligt omfang. Samtidig skal den sikre, at søen bliver så god som mulig.

Flere love og myndigheder kan være involveret ved anlæg af søer. Man kan i alle tilfælde blot indsende ansøgningen til kommunen. Hvis det er nødvendigt, vil den blive sendt videre til rette behandling eller udtalelse. Send ansøgningen i god tid før anlæggelsen af vandhullet skal finde sted, idet behandlingen af sagen kan tage op til flere måneder.

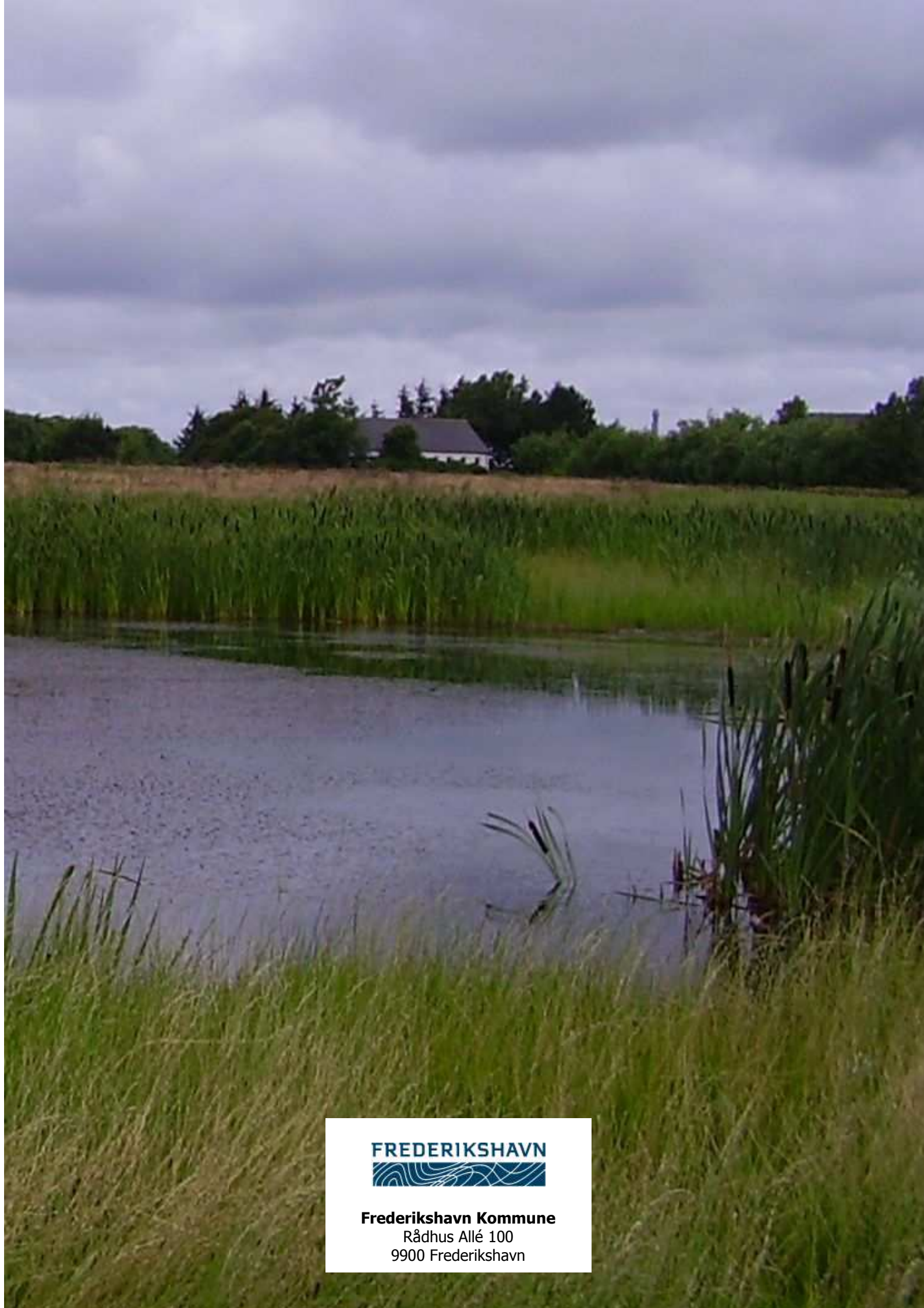
Ændringer i søer, såsom udvidelser og gennemgribende oprensninger, kræver også tilladelse. Det samme gælder udsætning af f.eks. fisk.

De faktorer, der har betydning for behandling af ansøgningen, handler især om:

- Placering i terrænet
- Hensynet til beskyttede naturtyper (mose, eng, hede, overdrev og strandeng)
- Hensyn til truede arter
- Arkæologiske fund
- Udsætning af dyr og planter
- Afløb
- Bræmmer
- Forbindelse til vandløb
- Søens størrelse.

Kommunen har et ansøgningskema, som kan hentes på www.frederikshavn.dk eller den fås ved henvendelse til Borgerservice på tlf. 98 45 55 00.

Frederikshavn Kommune
Rådhus Alle 100
9900 Frederikshavn
Tlf. 98 45 55 00

FREDERIKSHAVN

Frederikshavn Kommune

Rådhus Allé 100
9900 Frederikshavn